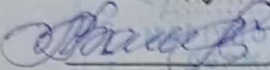

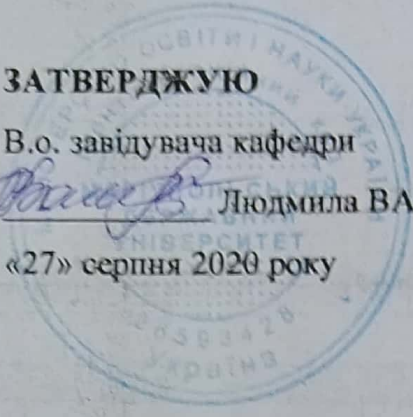
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

 Людмила ВАРАВА

«27» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 1.2.19. Методологічні та теоретичні проблеми психології

Освітньо-професійна програма Практична психологія

Спеціальність 053 Психологія

Факультет філології та масових комунікацій

2020-2021 рік

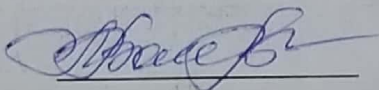
Робоча програма **Методологія та організація наукового дослідження** для студентів ОПП Практична психологія_напрямом підготовки 053 Психологія

Розробник: доктор психологічних наук, професор Швалб Ю. М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри практичної психології

Протокол від "27" серпня 2020 року № 1

В.о. завідувача кафедри практичної психології

(Людмила ВАРАВА)

© МДУ, 2020

© МДУ, Швалб Ю.М.

© МДУ, 2020 рік
© МДУ, Швалб Ю.М.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	05 соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
Модулів: 2	053 Практична психологія	Рік підготовки : 1	
Змістовних модулів: 3	Освітній ступінь: «Бакалавр»	Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _реферат_		1-й	1-й
		Лекції	
	14 год	4 год	
Загальна кількість годин: 90		Семінарські заняття	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –2 самостійної роботи студента -2,45		16 год	8 год
		Самостійна робота	
		59 год	77 год
		Індивідуальні завдання:	
		18год	9год
		Вид контролю:	
залік.		залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення курсу: формування у студентів системи стійкої мотивації до навчально-пізнавальної і професійної діяльності, самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження, сприяти розвитку творчого мислення і вмінь орієнтуватися в сучасних проблемах психологічної науки.

Завдання курсу: допомога в осмисленні значущості методології для психологічної науки; ознайомлення з основними поняттями, якими оперують фахівці у галузі академічної психології; надання відомостей про сучасний стан розвитку психологічної науки й актуальні наукові проблеми (психофізична, психофізіологічна, психогностична, психомотиваційна, психопраксична, психосоціальна тощо); визначення співвідношення базисних психологічних категорій і метапсихологічних категорій, специфіки розвитку психологічних категорій; формування знань про природничу та гуманітарну парадигми психології; здійснення історико-теоретичного аналізу структури психології як системи знань (структура і специфіка психологічних теорій, проблема кризи в психології); ознайомлення з напрямками розбудови практико-прикладних досліджень у психології; озброєння вміннями формулювати проблему в межах конкретного наукового дослідження, формулювати цілі та завдання, знаходити шляхи її рішення; формування навичок роботи із публікаціями матеріалів досліджень психології, щодо психологічних компонентів та феноменів, пов'язаних з практичними аспектами психологічної науки; узагальнення знань про основні положення методології, які є нормативними для психології.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Дисципліна є нормативною дисципліною професійної підготовки здобувачів ОС «Бакалавр».

Передумови для вивчення дисципліни Дисципліна має зв'язок з наступними дисциплінами, що вивчалися: філософією, основами наукових

досліджень, психодіагностикою та експериментальною психологією, статистичними методами досліджень в професійній діяльності.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти мають набути наступні компетентності:

Загальні: Здатність діяти громадянські свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, вміти застосовувати основні принципи функціонування сучасного суспільства сталого розвитку та його соціальних інститутів в умовах ринкових відносин, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя (КЗ-1); здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел (КЗ-2); здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку (КЗ-4).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: Володіти комплексом психологічних знань з фундаментальних та прикладних дисциплін: загальної, соціальної, вікової та педагогічної психології, психодіагностики, консультування (КП-1); організувати і виконувати науково-психологічні дослідження певної проблеми (КП-2); впроваджувати різні теоретико-методологічні підходи в психокорекційній роботі (КП-4).

Відповідно до ОП «Практична психологія» у студентів формуються такі **результати навчання:** використання базових теоретико-методологічних понять психологічної науки та практики в усіх формах професійної діяльності; Здійснення професійної діяльності, спираючись на розуміння закономірностей функціонування психічних явищ, природи та психологічної структури особистості; Володіння діагностичним інструментарієм, дотримуючись усіх відповідних вимог до його використання; Планування та здійснення експериментального дослідження і моніторингу актуальних проблем в освітньому та соціальному просторі;

У результаті вивчення курсу студент повинен

знати:

- основні напрямки сучасної методології психології;
- зміст робіт з методології науки та методології та теорії психології
- основні психологічні категорії та поняття
- психологічні принципи, що забезпечують аналітичне та емпіричне психологічне дослідження
- ключові проблеми психології та підходи до їхнього вирішення.

вміти:

- аналізувати зміст робіт з методології науки та методології та теорії психології;
- ставити та обговорювати методологічні та теоретичні проблеми психології;
- користуватися основними психологічними категоріями та поняттями
- пояснити та використовувати основні принципи психологічної науки;
- адекватно відповідати опонентам у методологічні дискусії.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологія та сучасна наукова психологія

Тема 1. Методологія та теорія як система принципів наукового дослідження

Формальне та змістовне розуміння методології. Рівні методології: загальнонаукова методологія, методологія конкретних галузей знання, часткові теорії. Теорія та її основні компоненти. Об'єкт та предмет психологічного дослідження. Поняття наукової парадигми. Роль методології у розвитку психологічної практики. Роль методології у розвитку системи психологічних понять та категорій. Проблема суб'єктивності й об'єктивності психологічного знання. Наукові картини світи та їхній генезис. Основні елементи науково-дослідницького процесу.

Тема 2. Методологія та її роль у розвитку методів психології

Методологія та її роль у розвитку методів наукового пізнання. Метод, методика та техніка психологічного дослідження. Особливості класичної методології. Цілісність індивідуальності як предмет психології. Особливості постнекласичної методології. Постмодернізм і методичні проблеми психологічного дослідження. Біхевіоризм та його роль у розвитку природничої методології у психології. Гуманістичний напрямок у психології та його методологічні особливості.

Тема 3. Основи методології наукового дослідження

Сутність життєвого та наукового пізнання. Поняття про метод та методологію наукового дослідження. Типологія методів наукового дослідження. Історія становлення постнекласичної методології. Науки про дух і їхня особливість за В.Дільтеєм. Співвідношення за В. Дільтеєм понять "вираження" і "явище", "переживання" і "вираження". Номотетичний і ідіографічний методи пізнання (В. Віндельбанд, Г.Рікерт).Життєвий світ і істини науки за Е. Гусерлем. Теорії "предметності" і "інтенціональності" Е.Гусерля. Основні характеристики і принципи "якісної" методології у психології: відкритість, комунікативність, процесуальність, рефлексивність, експліцированість, гнучкість. Стратегії "якісних" досліджень: хронологічна стратегія, стратегія "дна " і "еліти", стратегія "нежорстких припущень", стратегія "іронії", стратегія "підтримки контакту" і ін. Критика "якісних" методів у психології.

Змістовний модуль 2. Сучасна психологія як система знань

Тема 4. Логіка процесу наукового дослідження.

Наукові факти та їх роль в науковому дослідженні. Поняття наукової проблеми, її постановка та формулювання. Зміст наукової гіпотези та її обґрунтування. Сутність теорії та її роль у науковому дослідженні. Поняття та зміст рівнів наукового дослідження. Пояснення й розуміння психологічних явищ Зміст і значення. Предметні й смислові конструкти в пізнанні

психологічної дійсності. Розуміння і його функції. Фактори, що визначають глибину збагнення змісту. Інтерпретація й пояснення. Об'єкт інтерпретації і його особливості.

Тема 5. Категоріальний апарат та наукові проблеми психології

Базисні категорії психології. Метапсихологічні категорії психології. Психофізична проблема у психології. Психофізіологічна проблема у психології. Психогностична проблема у психології. Загальнологічні методи наукового дослідження. Теоретичні методи наукового дослідження. Історичний та логічні методи наукового дослідження

Тема 6. Методи збору емпіричної інформації

Методологічні основи експериментального методу в психології. Закон та експеримент у психології. Експеримент та життєвий досвід. Експеримент як психологічний метод. Можливості та межі застосування експериментального методу в психології. Лабораторний та польовий експеримент в психології. Експериментальні плани. Спостереження та його специфіка. Порівняння та вимірювання в психологічних дослідженнях.

Надійність і валідність психологічних даних. Генезис поняття валідність. Критерії валідності і її типи. Зовнішня й внутрішня валідності. Триангуляція психологічних даних. Дедукція й індукція в пізнанні психічної реальності. Методи індуктивної логіки. „Реконструйована логіка” та „логіка на практиці” за Л. Ньюманом. Якісний аналіз даних як інструмент наукового дослідження.

Тема 7. Психологічне дослідження як спосіб наукового пізнання

Характеристика психологічного дослідження і його видів. Структура і основні елементи психологічного дослідження. Змістовний аналіз програми психологічного дослідження. Методологія програмування психологічного

дослідження. Методика програмування психологічного дослідження. Методи аналізу та обробки інформації психологічного дослідження.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Методологія та сучасна наукова психологія												
Тема 1. Методологія та теорія як система принципів наукового дослідження.	8	2	2			4	8	2				6
Тема 2 Методологія та її роль у розвитку методів психології	8	2	2			4	9	1	2			6
Тема 3. Основи методології наукового дослідження	8	2	2			4	15	1	2			12
Разом за змістовим модулем 1	24	6	6			12	31	4	4			12
Змістовний модуль 2. Сучасна психологія як система знань												
Тема 4. Логіка процесу наукового дослідження	8	2	2			4	8	1	1			6
Тема 5. Категоріальний апарат та наукові проблеми психології	8	2	2			4	8	1	1			6
Тема 6. Методи збору емпіричної інформації	8	2	2			4	9	1	2			6
Тема 7. Психологічне дослідження як спосіб наукового пізнання	10	2	4			4	9	1	2			6
Разом за змістовим модулем 2	34	8	10			16	34	4	6			24
Модуль 2												
ІНДЗ					18							9
Разом за модулем 2					18							
Усього годин	90	14	16		18	42	90	8	10			63

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методологія та теорія як система принципів наукового дослідження.	2
2	Методологія та її роль у розвитку методів психології	2
3	Основи методології наукового дослідження	
4	Логіка процесу наукового дослідження	2
5	Категоріальний апарат та наукові проблеми психології	2
6	Методи збору емпіричної інформації	2
7	Психологічне дослідження як спосіб наукового пізнання	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	відсутні	
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	відсутні	
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема суб'єктивності й об'єктивності психологічного знання.	2
2	Наукові картини світи та їхній генези	2
3	Основні елементи науково-дослідницького процесу.	2
4	Метод, методика та техніка психологічного дослідження. О	2
5	Біхевіоризм та його роль у розвитку природничої методології у психології.	2
6	Гуманістичний напрямок у психології та його методологічні особливості	2
7	Номотетичний і ідіографічний методи пізнання (В. Віндельбанд, Г.Рікерт).	2

8	Життєвий світ і істини науки за Е. Гусерлем.	2
9	Теорії "предметності" і "інтенціональності" Е.Гусерля	2
10	Експеримент як психологічний метод.	2
11	Можливості та межі застосування експериментального методу в психології.	2
12	Лабораторний та польовий експеримент в психології.	2
13	Об'єкт інтерпретації і його особливості	2
14	Надійність і валідність психологічних даних.	2
15	Генезис поняття валідність. Критерії валідності і її типи.	2
16	Базисні категорії психології.	2
17	Метапсихологічні категорії психології.	2
18	Психофізична проблема у психології.	2
	Разом	36

9. Індивідуальні завдання

ІНДЗ є видом позааудиторної самостійної роботи студентів навчального чи навчально-дослідного характеру, які використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу. Мета ІНДЗ – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студентів і розвиток навичок самостійної роботи. Завдання орієнтовані на аргументоване висловлення власної точки зору на психологічні явища та події, що базуються на міцному засвоєнні знань з відповідної теми.

1.Знайти у словниках (тлумачному, філософському та психологічному) та проаналізувати поняття: «пояснення», «розуміння», «смісл» «значення», «досвід».

2.Законспектувати статті

10. Методи навчання

Провідна форма навчання - лекція. За характером логіки пізнання впроваджуються аналітичний, індуктивний та дедуктивний методи. За рівнем самостійної розумової діяльності – проблемний виклад та частково-пошуковий метод.

11. Критерії оцінювання

90-100 балів – теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані, якість їх виконання оцінена балом, близьким до максимального.

80-89 балів – теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані. Студент використовує першоджерела і основну літературу. Мають місце несуттєві помилки в поясненні деяких аспектів дисципліни.

70-79 балів – теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою завдання виконані, якість виконання кожного з них не оцінена максимальним балом, деякі завдання виконані з помилками..

60-69 балів – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не мають суттєвого характеру, необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою завдань виконані, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки. Незнання першоджерел і додаткової літератури. Наявність хибних тлумачень при аналізі практичних завдань. Відсутність логічно обґрунтованих висновків.

50-59 балів – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, більшість з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінена балом, близьким до мінімального.

26-49 балів – теоретичний курс засвоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінені балом, близьким до мінімального. При додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу

можливе підвищення якості виконання навчальних завдань. Відсутні навички опрацювання базової літератури дисципліни.

0-25 балів – теоретичний зміст курсу не засвоєний, необхідні практичні навички не сформовані, усі виконані завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до підвищення якості виконання навчальних завдань.

12. Засоби оцінювання

Поточний (робота зі словниками, підготовки конспектів робіт) та підсумковий контроль (тестові завдання).

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
10	10	10	10	10	20		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	Дуже добре	
75-84	C	Добре	
70-74	D	Задовільно	
60-69	E	Допустимо	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним

			вивченням дисципліни
--	--	--	-------------------------

14. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Виконання завдань на семінарських заняттях передбачено в аудиторії, яка обладнана комп'ютерною технікою, в якій є доступ до мережі Інтернет, проектор мультимедійний, екран, дошка настінна маркерна, наочний матеріал, тощо

15. Рекомендовані джерела інформації

1. Агафонов А.Ю. Пространные рассуждения о реконструктивной и предписывающей методологии // Материалы научной конференции «Ананьевские чтения – 2009», Выпуск 1. Методологические и теоретические проблемы психологии / Под ред. Л.А. Цветковой, В.М. Аллахвердова. – Спб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 2009. – С. 3-5.

2. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.пособие. – М. ВЛАДОС, 2001. – 302 с.

3. Брентано Ф. Избранные работы. – М.: Дом интеллектуальной книги; РФО, 1996. – 176 с.

4. Вачков И.В. Нужна ли практическому психологу методология? // Труды Ярославского методологического семинара. / Под ред.: В.В. Новикова и др. – Ярославль: МАПН, 2003. – Т.1. Методология психологии – С. 72-79.

5. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса // Собр. соч.: В 6 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 1. Вопросы теории и истории психологии. – С. 291–436.

6. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию: Учеб.пособие / Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: ЧеРо, 1996. – 336 с.

7. Давыдов В.В. Исчерпала ли себя естественнонаучная парадигма в психологии? // Вопросы психологии. – 1997. – № 3. – С. 127-128.

8. Дружинин В.Н. О перестройке в психологии: причины застоя и средства ускорения // Психологический журнал. – 1989. – Т.10, № 1. – С. 3-12.

9. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология: Учеб. пособие / В.Н. Дружинин. — СПб.: Питер, 2002. – 318 с.

10. Жариков Е.С. О действиях, составляющих постановку научной проблемы // Философские науки. – 1973. – № 1. – С. 144–146

11. Ждан А.Н. История психологии: От античности к современности. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 510 с.

12. Зинченко В. П. Методологические вопросы психологии / В.П. Зинченко, С.Д. Смирнов. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – 164 с.

13. Ильенков Э. Об идолах и идеалах / Э. Ильенков. – Киев: Час-Крок, 2006. – 312 с.

14. Ильясов И.И. Структура процесса учения / И.И. Ильясов. – М.: МГУ, 1986. – 200 с.

15. Кольцова В.А. Проблемы методологии истории психологии в трудах М.Г. Ярошевского // Сб.научных трудов "Современная психология: состояние и перспективы исследований. Часть 4. Методологические проблемы историко-психологического исследования: Материалы юбилейной научной конференции ИП РАН, 28-29 января 2002 г./ Отв.ред. А.Л. Журавлев, В.А. Кольцова – М., Изд-во "Институт психологии РАН", 2002. – С. 134–157

17. Корнилова Т.В. Смирнов С.Д. Методологические основы психологии: Учеб.пособие. / Т.В. Корнилова, С.Д. Смирнов. – СПб.: Питер, 2008. – 320 с.

18. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. — М.: Прогресс, 1977. – 300 с.

19. Курс общей, возрастной и педагогической психологии. В 3-х вып. / Под ред. М.В. Гамезо. – М.: Просвещение, 1982. – Выпуск 1. Введение в психологию. Личность и деятельность. – 176 с.

20. Ланге Н.Н. Психический мир: Избр. психологические труды / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Изд-во "Институт практической психологии": Воронеж: НПО "Модэк", 1996. – 368 с.
21. Лекторский В. А. Субъект, объект, познание. — М.: Наука. 1980. — 359с.
22. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Смысл; Издательский центр "Академия", 2004. – 346с. (Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат, 1975. 304 с.)
23. Лидерс А. Г. Психологический тренинг с подростками: Учеб. пособие. – М.: Изд.дом «Академия», 2003. – 250 с.
24. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1999. – 350 с.
25. Ломов Б.Ф. О системном подходе в психологии // Вопросы психологии. – 1975. – № 2. – С. 31–45.
26. Лубовский Д.В. Введение в методологические основы психологии: Учеб. пособие / Д.В. Лубовский. – М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: НПО "Модэк", 2007. – 224 с.
27. Мазилев В.А. Теория и метод в психологии. – Ярославль: МАПН, 1998. – 356 с. (Мазилев В.А. Теория и метод в психологии (Период становления психологии как самостоятельной науки): Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01: Ярославль, 1999 – 395 с.)
28. Маланов С.В. Методологические и теоретические основы психологии: Учеб. пособие / С.В. Маланов. – М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: НПО "Модэк", 2005. – 336 с.
29. Никандров В.В. Методологические основы психологии: Учеб. пособие / В.В. Никандров. – СПб.: Речь, 2008. – 235 с.
30. Петровский А.В. Психология и время. – СПб.: Питер, 2007. – 448 с.
31. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. История и теория психологии. В 2х т. – Ростов н/Д: Изд-во "Феникс", 1996. – Т.1. – 416 с.

32. Петровський А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии: Учеб. пособие. – М.: Инфра-М, 1998. – 527 с.
33. Платонов К.К. О системе психологии. – М.: Мысль, 1972. – 216 с.
34. Психология и новые идеалы научности (материалы «круглого стола») // Вопросы философии. – 1993. – № 5. – С. 3-42.
35. Роговин М.С., Залевский Г.В. Теоретические основы психологического и патопсихологического исследования. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1988. – 234 с.
36. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии – СПб: Питер, 2000 – 705 с.
37. Семиченко В.А. Пути повышения эффективности изучения психологии: Учеб. пособие. – К.: Магістр-S, 1997. – 124с.
38. Спицнадель В.Н. Основы системного анализа: Учеб. пособие. – СПб.: «Издательский дом «Бизнес-пресса», 2000. – 326 с.
39. Степин В.С. Теоретическое знание: Структура, историческая эволюция. / В.С.Степин – М.: Прогресс-Традиция, 2003.– 744с.
40. Ткаченко О.М. Принципи, категорії і методологічні проблеми психології // Психологія і суспільство. – 2009 – № 1. – С. 44-133
41. Философский словарь / И.Т. Фролов (ред.). – М.: Республика, 2001. – 719 с.
42. Хомская Е.Д. О методологических проблемах современной психологии // Вопросы психологии. – 1997. – № 3. – С. 112-132
43. Чуприкова Н.И. Какой должна быть сегодня научная психология? // Вопросы психологии. – 1997. – № 3 – С. 126-127.
44. Шабельников В.К. Предметность и субъектность детерминирующего мира в концепциях психологи // Методология и история психологии. – 2006. – Том 1., Вып. 1. – С. 23–40.
45. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки. – М.: Наука, 1978. – 391 с.

46. Юревич А.В. Методологический либерализм в психологии // Вопросы психологии. – 2001 – №5. – С.3-19.

47. Ярошевский М. Г. История психологии. – М.: Мысль, 1976. – 464 с.

48. Ярошевский М.Г. Психология в XX столетии. Теоретические проблемы развития психологической науки. – М.: Политиздат, 1974. – 447 с.